

GAB AKADEMİ

Cilt/Vol: 2 Sayı/Num: 1
Haziran/June 2022
ISSN 2792-0194

Muhammed İktbal'in İslami Finans/Ekonomi Düşünce Tarihine ve Gelişimine Katkıları

Contributions Of Allama Muhammad Iqbal To The History And
Development Of Islamic Economic Thought

Öğr. Gör. Fikri KAPLAN

Türk Hava Kurumu Üniversitesi İşletme Fakültesi
University of Turkish Aeronautical Association Faculty of Business Administration
Ankara / Türkiye

fkaplan@thk.edu.tr orcid.org/0000-0002-4284-3466

Dr. Waqar BADSHAH

İbni Haldun Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
Faculty of Humanities & Social Sciences Ibn Haldun University
İstanbul / Türkiye

Waqar.badshah@ihu.edu.tr orcid.org/0000-0001-5009-8745

Öğr. Gör. Mustafa KOÇAK

Türk Hava Kurumu Üniversitesi İşletme Fakültesi
University of Turkish Aeronautical Association Faculty of Business Administration
Ankara / Türkiye

mkocak@thk.edu.tr orcid.org/0000-0002-4093-9202

Arş. Gör. Abdullah ÇELİK

Polis Akademisi Başkanlığı, Trafik Enstitüsü
Turkish National Police Academy, Traffic Institute
Ankara / Türkiye

clkabdullah@gmail.com orcid.org/0000-0002-3912-3724

Article Information / Makale Bilgisi

Article Types / Makale Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Geliş Tarihi: 17.05.2022

Accepted / Kabul Tarihi: 14.06.2022

Published / Yayın Tarihi: 28.06.2022

Pub Date Season / Yayın Sezonu: June / Haziran

Volume/ Cilt: 2 Issue/ Sayı: 1 Pages/ Sayfa: 24-42

Muhammed İktisat'ın İslami Finans/Ekonomi Düşünce Tarihine ve Gelişimine Katkıları

Özet

İktisat'ın İslami İktisat Düşüncesi tarihine ve gelişimine katkılarını araştırmak için bir girişimde bulunulmuştur. Allame İktisat olarak da bilinen Muhammed İktisat, Pakistan Hareketi'nden ilham aldığı kabul edilen Britanya Hindistan'ında bir filozof, şair ve politikacıydı. Urdu edebiyatının en önemli figürlerinden biri olarak kabul edilir ve öncelikle politika, ekonomi, tarih, felsefe ve din üzerine bilimsel çalışmalar yazmaya odaklanmıştır. İktisat, Pakistanlı, Hintli ve diğer uluslararası edebiyatçılar tarafından tanınmış klasik bir şair olarak beğenilmektedir. En çok şair olarak bilinmesine rağmen, modern bir Müslüman filozof olarak da takdir edilmiştir. Urduca ve Farsça şiirlerinin yanı sıra, Urduca ve İngilizce birçok dersi ve mektupları yıllar boyunca kültürel, sosyal, ekonomik, dini ve politik tartışmalarda çok etkili olmuştur. İktisat, İktisat üzerine ilk kitabın olan İlmü'l İktisat'ı (İktisat Bilgisi) 1903'te yazmıştır.

Anahtar Kelimeler: İktisat, İktisat, İslam Ekonomisi ve Finans, Felsefe, Siyasal Ekonomi

Contributions of Allama Muhammad Iqbal to the History and Development of Islamic Economic Thought

Abstract

Attempt has been made to investigate the contributions of Iqbal to the history and development of Islamic Economic Thought. Muhammad Iqbal, also known as Allama Iqbal, was a philosopher, poet and politician in British India who is widely regarded to have inspired by the Pakistan Movement. He is considered one of the most important figures in Urdu literature and concentrated primarily on writing scholarly works on politics, economics, history, philosophy, and religion.

Iqbal is admired as a prominent classical poet by Pakistani, Indian and other international scholars of literature. Although most well known as a poet, he has also been acclaimed as a modern Muslim philosopher. Along with his Urdu and Persian poetry, his various Urdu and English lectures and letters have been very influential in cultural, social, Economic, religious, and political disputes over the years. Iqbal wrote his first book on Economics in 1903, Ilimul Iktisat (The Knowledge of Economics).

Keywords: Iqbal, Economics, Islamic Economics and Finance, Philosophy, Political Economy

Çocukluğu ve Eğitimi

Muhammed İkbal (9 Kasım 1877- 21 Nisan 1938), Britanya Hindistan'ı Pencap Eyaleti'ne (şimdi Pakistan'da) bağlı Siyalkut kentinde doğdu. İkbal'in ataları, İslam'a geçen Keşmirli Brehmenlerden olan Keşmir Panditleri idi. 19. yüzyılda, Sihler Keşmir'in kontrolünü ele geçirdiğinde, büyük babasının ailesi Pakistan, Pencap'a göç etti (Imran Sharif ,2011).

İkbal'in babası Şeyh Nûr Muhammed bir terziydi, resmi olarak eğitilmiş değildi fakat dindar bir adamdı. İkbal'in annesi İmam Bibi, fakirlere yardım eden ve komşuların sorunlarını çözen kibar ve alçak gönüllü bir kadındı (Sharma Jai Narain (2008).

İkbal dört yaşındayken Kur'an'ı öğrenmek için camiye gönderildi. Daha sonra Siyalkut'taki Medrese'nin yöneticisi olan Seyid Mîr Hasan onun öğretmeni oldu. İkbal, 1895 yılında, öğretmeni Hasan'ın Arapça profesörü olduğu Scotch Mission College Edebiyat Fakültesinden mezun oldu. Aynı yıl İkbal, Gujaratili bir hekim Han Bahadır Ata Muhammed Han'ın kızı Kerim Bibi ile görücü usulüyle evlendi. Onların Miraç Begüm adında bir kızı ve Aftab İkbal adından bir oğlu oldu. İkbal'in ikinci evliliği Cavid İkbal'in annesi Sardar Begüm ile oldu. Ardından Aralık 1914'te Muhtar Begüm ile üçüncü evliliğini yaptı (Sharma Jai Narain (2008).

Aynı zamanda ilk evliliği boyunca İkbal, Lahor Hükümet Kolejinde felsefe, İngiliz edebiyatı ve Arapça dersleri de almaya başladı. Buradan yüksek lisans derecesiyle mezun oldu (Sharma Jai Narain (2008) ve(Imran Sharif ,2011).

Yetiştığı Çevre Hocaları ve Öğrencileri

İkbal, üniversitede felsefe öğretmeni olan Thomas Arnorld ile yakındı. İkbal, Arnold'un öğretilerinden etkilendi ve bu yüzden yüksek öğrenimi için Avrupa'ya gitti. İkbal, 1907'de Cambridge'deki Trinity College'dan burs almaya hak kazandı ve 1908'de Lincoln's Inn'den avukat olarak baroya çağrıldı.

Avrupa'daki eğitimi sırasında İkbal Farsça şiir yazmaya başladı. Buna öncelik verdi çünkü düşüncelerini ifade etmenin kolay bir yolunu bulduğuna inanıyordu. Hayatı boyunca sürekli Farsça yazdı (Hasan Riffat ,1979).

İkbal, 1907'de Heidelberg Almanya'ya gitti. Almanca öğretmeni Emma Wegenast, ona Goethe'nin "Faust" unu, Heine ve Nietzsche'yi öğretti. İkbal'in ona karşı hisleri vardı ancak bir ilişki gelişmedi.

1907'de Münih'teki Ludwig Maximilian Üniversitesi Felsefe Fakültesine kabul edilerek doktora eğitimine devam etti. Friedrich Hommel'in rehberliğinde çalışan İkbal, The Development of Metaphysics in Persia (İran'da Metafiziğin Gelişimi) başlıklı doktora tezini, 1908'de yayınladı.

İktbal, Hindistan'a döndüğünde Lahor Hükümet Kolejinde yardımcı doçentlik yapmaya başladı, ancak mali nedenlerden dolayı bir yıl içinde bu görevini avukatlık yapmak için bıraktı. İktbal avukatlığa devam ederken manevi ve dini konulara odaklanmaya, şiir ve edebi eserler yayınlamaya başladı. Müslüman entelektüellerin, yazarların ve şairlerin yanı sıra politikacıların da bir kongresi olan Anjuman-e-Himayat-e-İslam'da aktif rol aldı. 1919'da örgütün genel sekreteri oldu. İktbal'in çalışmalarındaki düşünceleri, öncelikle Batı Avrupa ve Orta Doğu'daki seyahatlerinden ve geçirdiği zamandan edindiği deneyimler etrafında toplanan insan toplumunun manevi yönü ve gelişimine odaklanır. Friedrich Nietzsche, Henri Bergson ve Goethe gibi Batılı filozoflardan derinden etkilenmiştir (Hasan, Riffat 1979).

Kişilik Özellikleri

İktbal, İngiltere'de Hukuk ve Felsefe okurken All-India Muslim League'in Londra şubesine katıldı. Mistik bir deneyim yaşadığı zaman Londra'daydı. Bu kehanetlerin bulunduğu gazel, kompozisyon yılı ve ayı açıkça bahsedilen tek gazeldir. Mart 1907'de yazılmıştır. Bundan önce ve sonraki hiçbir gazele bu kadar önem verilmemiştir. Gazelin bazı beyitleri şöyledir:

Sonunda, Hicaz'ın sessiz dili heyecanlı kulağa müjdeyi açıkladı

Çöl sakinlerine verilen antlaşma yenileneceğini

kuvvetlice:

Çölden çıkıp Roma İmparatorluğunu deviren aslan,

Meleklerden tarafından bana söylenildiği gibi kalkmak üzere (uykudan)

Siz Batı'nın sakinleri, Tanrı'nın dünyasının (sizin) bir dükkân olmadığını bilmelisiniz.

Hayal ettiğiniz saf altın, standart değerini kaybetmek üzeredir.

Medeniyetiniz kendi hançerleriyle intihar edecektir

Kırılgan bir dal üzerine kurulmuş bir yuva dayanıklı olamaz.

Zayıf karıncaların kervanı, gül yaprağını bir kayığa alacak ve tüm güçlü dalgalara rağmen nehri geçecektir.

Gecenin zifiri karanlığında eskimiş karavanımı çıkaracağım.

İç çekişim kıvılcımlar saçacak ve nefesim alevler çıkaracak.

İktbal için bu, ilahi olarak ilham edilmiş bir iç görüydü. Bunu, öğrencilere hitap etmek için Cambridge'e davet edildiği Aralık 1931'de dinleyicilerine açıkladı. İktbal, 1931'de II. Yuvarlak Masa Konferansına katılmak için Londra'daydı. Cambridge'de, 1906'da ilan ettiği şeye atıfta bulundu:

Şu anda Cambridge’de okuyan genç erkeklere birkaç tavsiyede bulunmak istiyorum. Ateizme ve materyalizme karşı dikkatli olmanızı tavsiye ederim. Avrupa’nın yaptığı en büyük hata, Kilise ile Devletin ayrılmasıydı. Bu, kültürlerini ahlaki ruhtan mahrum bıraktı ve onu ateist materyalizme yönlendirdi. Yirmi beş yıl önce bu uygarlığın kusurlarını görmüştüm ve bu nedenle bazı tahminlerde bulundum. Tam olarak anlamadığım halde ağzımdan çıkıvermişlerdi. Bu 1907’de oldu. Altı veya yedi yıl sonra, tahminlerim kelimesi kelimesine gerçek olmuştu. 1914 Avrupa savaşı, Kilise ve Devletin ayrılması konusunda Avrupa uluslarının yaptığı daha önceden belirtilen hataların bir sonucuydu (Yahya MD ,2013).

İkbal’in 1907’de manevi bir mesaj aldığını düşündüğü vurgulanmalıdır, ki bu da onun için bile net değildi. Tam olarak ne olduğu daha sonra aklına geldi. Yukarıda alın-tılanan beyitler, İkbal’in kendisi hakkında da cesur bir karar aldığını göstermektedir. Çağdaş koşulları göz önünde bulundurarak, Müslüman ümmetine önderlik etmeye ve onu köleliğin karanlık zindanından, Kurtuluşun parıldayan enginlerine çıkarmaya karar vermişti. Bu tema daha sonra “Abdülkadir Ke Nam”, “Şam-o-Şa’ir”, “Cevab-ı Şikva”, “Khizr-i Rah”, “Tulu-e İslam” gibi şiirlerde tekrar edilmiştir. Cesaretini hiç bir zaman kaybetmedi. Doğal olarak ilk ve en önemli endişesi Hintli Müslümanlardı. İslami diriliş gününün başlamak üzere olduğundan ve Güney Asya alt kıtasındaki Müslümanların bunda önemli bir rol oynayacaklarından emindi.

Allah’ın büyük planına ve yardımına güvenen İkbal, yeni bir dünya yarattı ve varlığımıza yeni bir hayat kattı. Sir Seyid Ahmed’in, Shibli, Ameer Ali, Hasrat Mohani ve diğer büyük Hintli Müslüman düşünür ve politikacıların öğretilerini özümseyen, Hindu ve İngiliz seslerini dinleyen ve heyecanlandıran Hint sahnesini yaklaşık 60 yıldır yakından izleyen iki uluslu teorisine dayanarak, halkını ve liderlerini, özellikle Quaid-i-Azam Muhammed Ali Cinnah’ı tanıyordu ve nihayetinde ikna etti:

İkimizde bu topraklarda sürgünüz. Sevgili evimizin görüşüne

Her ikisi de özlem duyuyor

“Bu sevgili ev, bir flüt çalar gibi harp yaptığı, ancak doğumuna tanık olmadığı Pakistan’dır.”

İkbal’in şiirindeki pek çok mısra da benzer bir dürtüyle hareket eder. Rastgele bir örnek, Zebûr-i Acem’den 1927’de yayınlanan bir gazel, köklü inancını göstermektedir:

Devrin Rehberi Hicaz çölünün bir köşesinden görünmek üzere.

Karavan bu çok ücradaki vadiden ayrılmak üzere.

Kölelerin yüzlerinde kralın ihtişamını gözlemledim.

Mahmud'un ihtişamı Ayaz'ın tozunda görülür.

Hayat hem Kâbe'de hem de putperestlikte asırlardır ağlıyor.

Böylece sırrı bilen bir kişi ortaya çıkabilir.

İçtenlikle kendini adanmış insanların göğüslerinden fıskıran ağıtlar.

Dünyanın bilincinde yeni bir ilke başlatacağız.

Bu arpa elimden al. Ben bittim.

Ağıtlarım kana dönüştü ve bu kan arpa tellerinden akacak.

Yukarıda alıntı yapılan beş beyit kehanet niteliğindedir. İlk beyitte Allame İktbal, Devrin Rehberi'nin ortaya çıkışının henüz köşeyi döndüğünü ve Kervan'ın "bu" vadi-den başlayıp çıkmak üzere olduğunu belirtir. İktbal, beklenen rehberin Hicaz'ın merkezinden çıkması gerektiğini söylemez. Çok uzak bir vadiden görüneceğini söyler. Şair için Hicaz çölü, zaman zaman Müslüman ümmetinin sembolü olarak hizmet eder. Bu, Hint alt kıtasındaki Müslümanların, kendilerini zafer hedefine yönlendirecek bir insana sahip olmak üzere oldukları ve zaferin İslam'ın yeniden dirilişini başlatmak üzere olduğu anlamına gelir.

İkinci beyitte ise elindeki şafak haberini veriyor. Köleler muhteşem efendilere dönüşüyor. Üçüncü beyitte Kahinlerin yüzyıllar sonra insan dünyasına geldiği noktayı vurguluyor. Kendisi de o Kahinlerden biriydi. Dördüncü beyitte, tüm insanlığın vicdanını etkileyecek, dünya için oldukça yeni olan bazı ideoloji veya ilkelere atıfta bulunur. Ve alt kıtadaki Müslümanların mücadele etmek üzere oldukları kendi kaderini tayin hakkı olmasaydı başka ne olabilirdi? Pakistan'ın ortaya çıkışından sonra bu hak güçlü bir referans haline geldi. Yeni bir ilkenin ortaya çıkışı olarak hizmet etti ve Filipinler, Tayland ve Kuzey Amerika gibi dünyanın diğer bölgelerindeki azınlıktaki Müslümanları cesaretlendirmeye devam ediyor.

Beşinci beyitte İktbal, özgürlüğün gelişinden önce öleceğini belirtir. En içten duygularını özetleyen beyitlerinin, alt kıta Müslümanlarını özgürlük hedefine teşvik etmede iyi bir yer tutacağından emindi.

İktbal, Osmanlı halifeliğinin sadık bir destekçisi olarak kaldı ve bir zamanlar Hindistan'ın Müslüman liderlerini halifeliği korumaları için İngilizlere yalvarmayı bırakmaya, ancak Halifeliğin korunması için kendi bağlılıklarını, fedakarlıklarını ve kanlarını taahhüt etmeye çağırarak kısa bir beyit yazmıştı. Şiirin şu mısraları şöyledir:

Başkalarını çok denedin,

Kendini yargılamanın zamanı geldi.

Tarih bilmez misin?

Hilafet davası için yalvardığınızı?

Kendi kanımızla ödeyerek ne almayacağız

Bu görkemli güç bir Müslüman için lanettir

Ne yazık ki Halifeliğin kaldırılması Hindistan'daki Müslümanların kalbini kırmıştı ve buna karşılık İkbâl şu beyitleri yazdı:

“Düşüncesiz Türk, Halifeliğin cübbesini söktü

Böyle kurnaz güçler Müslüman bir ahmağı nasıl kandırdı? “

Ayrıca Mevlâna Rumi'nin türbesine Muhammed İkbâl'in onursal bir mezarı inşa edildi. Kitabe, 'Bu onursal dinlenme yeri, Pakistan'ın milli şairi Muhammed İkbâl'e ruhani ustası Mevlâna Rumi tarafından verildi olarak çevrilir.

İlmi Özellikleri ve Mensubiyeti

Mevlâna Rumi'nin şiiri ve felsefesi İkbâl'in zihninde en derin etkiye sahipti. Çocukluğundan beri dine derinden bağlı olan İkbâl, İslam'ı, İslam medeniyetinin kültürünü ve tarihini ve onun siyasi geleceğini incelemeye yoğun bir şekilde odaklanmaya başladı. Bu yolda Rumi'yi “onun rehberi” olarak kabul etti. İkbâl, Rumi'ye şiirlerinin çoğunda rehber olarak yer verirdi. İkbâl'in eserleri, okuyucularına İslam medeniyetinin geçmiş ihtişamını hatırlatmaya ve sosyo-politik özgürlük ve yücelik için bir kaynak olarak İslam'a odaklanan saf, manevi bir mesaj vermeye odaklanır. İkbâl, Müslüman ülkeler içindeki ve arasındaki siyasi bölünmeleri kınadı ve sık sık küresel Müslüman topluluğuna veya Ümmete atıfta bulundu ve konuştu.

Allame İkbâl'in şiirleri, eserlerinin 20. yüzyılın başlarında ünlü olduğu birçok Avrupa diline çevrildi. İkbâl'in Asrar-i-Khudi ve Javed Nama (Cavidname) sırasıyla R. A. Nicholson ve J. Arberry tarafından İngilizce 'ye çevrildi (Anil Bhatti, 2008).

Aldığı Görevler ve İlmi Kariyeri

İkbâl, zamanını hukuk ve şiir arasında paylaştırırken Muslim League'de işlerini devam ettirmiştir. Hindistan'ın I. Dünya Savaşı'na ve Hilafet hareketine katılımını desteklemedi ve Mevlâna Muhammed Ali ve Muhammed Ali Cinnah gibi siyasi Müslüman liderlerle yakın temas halinde kaldı. Hindular tarafından yönetildiğini düşündüğü ana akım Hint Ulusal Kongresi'nin eleştirilirdi ve 1920'lerde Muhammed Şafi liderliğindeki İngiliz yanlısı grup ile Cinnah liderliğindeki merkezci grup arasındaki gruplaşmacı bölünmelere yoğunlaştığında Birlik onu hayal kırıklığına uğrattı.

Bu düşünceler, All India Muslim League'in Allahabad Oturumunda (Aralık 1930), Cumhurbaşkanlığı Konuşmasında İkbâl'in Hindistan'da bir Müslüman Devlet fikrini öne sürdüğünde netleşti:

Pencap, Kuzey-Batı Sınır Eyaletleri, Sind ve Belucistan'ı tek bir Devlet olarak görmek istiyorum. İngiliz İmparatorluğu içinde veya İngiliz İmparatorluğu olmadan Öz yönetim. Birleştirilmiş Kuzey-Batı Hindistan Müslüman Devletinin oluşumu, Müslümanların, en azından Kuzey-Batı Hindistan'ın nihai kaderi gibi görünüyor.

Ekilen tohum, fikir gelişmeye ve kök salmaya başladı. Çok geçmeden Batı ve Doğudaki Müslümanların çok olduğu bölgelerde Müslüman devlet veya devletlerin şekli, İkbâl'in 21 Haziran 1937'de Quaid-i Azam'a yazdığı mektubun aşağıdaki satırlarından da anlaşılacağı üzere, eski kişinin ölümünden sadece on ay önce taahhüt edildi (Anil Bhatti, 2008).

Huzurlu bir Hindistan'ı güvence altına alabileceğimiz ve Müslümanları gayrimüslimlerin egemenliğinden kurtarabileceğimiz tek yol, yukarıda önerdiğim çizgide reform yapan, ayrı bir Müslüman İller federasyonudur. Neden Kuzey-Batı Hindistan ve Bengal Müslümanları, Hindistan'daki ve Hindistan dışındaki diğer uluslar gibi kendi kaderini tayin hakkına sahip milletler olarak düşünülmesin.

Allame İkbâl'in Allahabad konuşmasından sonra Müslüman Devlet fikri üzerinde çok düşündüğünü varsayan eleştirmenler var. Hiçbir şey gerçeklerden daha uzak değildir. Fikir her zaman onun zihninde canlı kaldı. Doğal olarak olgunlaşması ve dolayısıyla zaman alması gerekiyordu. Alt kıta Müslümanlarının kendilerine bağımsız bir vatan elde edeceklerinden emindi. 1 Mart 1932'de Allame İkbâl, All-India Muslim Conference'ın yıllık oturumunda Lahor'da Başkanlık konuşmasını yaptı. Bu konuşmasında da Hindistan'daki milliyetçiliğe ilişkin görüşünü vurguladı ve alt kıtada hüküm süren koşullar altında Müslümanların içinde bulunduğu kötü durum hakkında yorum yaptı. Eylül 1931'de Londra'daki İkinci Yuvarlak Masa Konferansı'na katılarak, köklü Hindu ve Sih önyargısının ve rahatsız edici tutumunun son derece farkındaydı. İngiliz Hükümetinin zihnini gözlemlemişti. Bu nedenle endişelerini yineledi ve Hintli Müslümanlar için koruma önlemleri önerdi:

Politikamızın temelleri söz konusu olduğunda, sunacak yeni bir şeyim yok. Bunlarla ilgili görüşlerimi, All-India Muslim League konuşmamda zaten ifade etmiştim. Bu konuşmada, diğer şeylerin yanı sıra, ilk olarak, Yuvarlak Masa Konferansının son aşamalarında, heyetimizin oldukça tereddütlü davranışından ortaya çıkan duruma ilişkin doğru bir görüşe ulaşmanıza yardımcı olmayı öneriyorum. İkincisi, kendi inançlarıma göre, Başbakanın son Londra Konferansı'ndaki açıklaması yine tüm durumun dikkatli bir şekilde incelenmesini gerektirdiğinden, yeni bir politika oluşturmanın ne kadar arzu edildiğini göstermeye çalışacağım.

Mevlâna Muhammed Ali'nin Ocak 1931'de öldüğü ve Quaid-i Azam'ın Londra'da kaldığı için, Hintli Müslümanlara uygun bir yol sağlama sorumluluğu tek başına ona düştüğü unutulmamalıdır. Quaid-i Azam 1935'te alt kıtaya dönene kadar milletin tiz koruyucusu rolünü üstlenmek zorunda kaldı.

Birlik ve Müslüman Konferansı, bir güven oylamasından sonra bile görevden istifa etmeyen küçük liderlerin oyunu haline gelmişti! Ve tabii ki taşrada örgütlenmeleri ve kitleler üzerinde hiçbir etkileri yoktu.

Üçüncü Yuvarlak Masa Konferansı esnasında, İkbâl London National League tarafından davet edildi ve diğerlerinin yanı sıra yabancı diplomatlar, Avam Kamarası üyeleri, Lordlar Kamarası Üyeleri ve R.T.C. delegasyonunun Müslüman üyelerinide içeren bir kitleye hitap etti. Bu toplantıda Hintli Müslümanların durumunu ayrıntılı incelendi. İkbâl, neden önce komünal çözümü, ardından anayasal reformları istediğini açıkladı. Özerklik, Müslüman çoğunluktaki vilayetlere haklarını, kültürel geleneklerini ve dinlerini koruma yetkisi verdiği için il özerkliğine duyulan ihtiyacı vurguladı. Merkezi hükümet altında Müslümanlar, ezici Hindu çoğunluğun elinde kültürel ve dini varlıklarını kaybetmeye mahkumdu. 1930'da Allahabad'da söylediklerine atıfta bulunmuş ve çok geçmeden insanların ikna edici bir nedene dayanarak onun bakış açısına gelmeleri gerektiğine olan inancını yinelemiştir.

Allama İkbâl, Dr. Ambedkar ile yaptığı diyalogda, Hindistan eyaletlerini, merkezi Hindistan Hükümeti kontrolü altında olmayan ve Britanya Hükümeti'nin doğrudan kontrolü altındaki özerk birimler olarak görme arzusunu dile getirdi. Hindistan'da özerk Müslüman illeri öngördü. Bir Hint Birliği altında, birçok açıdan, özellikle varoluşsal olarak ayrı mevcudiyetleriyle acı çeken Müslümanlar için korkmuştu.

Allama İkbâl'in Aralık 1933'te düzenlenen Yuvarlak Masa Konferansı'ndaki Müslüman delegelerin tutumunu açıklayan beyanı, Jawahar Lal Nehru'nun açıklamasına bir cevaptı. Nehru, Müslüman heyetinin tavrının "gericiliğe" dayandığını söylemişti. İkbâl cevabını şöyle bitirdi:

Sonuç olarak, Jawahar Lal'e doğrudan bir soru sormalıyım. Topluluğun çoğunluğu ne 80 milyonluk bir azınlığın korunması için gerekli asgari önlemleri kabul etmez, ne de üçüncü bir tarafın hükmünü kabul etmezse, Hindistan'ın sorunu nasıl çözülür; ancak siz sadece kendi çıkarına çalışan bir tür milliyetçilikten bahsetmeye devam mı edeceksiniz? Bu pozisyon sadece iki alternatifi kabul edebilir. Ya Hintli topluluğun çoğunluğu, Doğu'da İngiliz emperyalizminin bir ajanının kalıcı konumunu kendisi için kabul etmek zorunda kalacak, ya da seçmen sorununu ve mevcut şekliyle toplumsal sorunu ortadan kaldırmak için ülkenin dini, tarihi ve kültürel yakınlık temelinde yeniden dağıtılması gerekecektir.

Allama İkbâl'in kaygıları 1935 Yasası uyarınca Hindu çoğunluk eyaletinde kurulan Hindu Kongresi bakanlıkları tarafından doğruluğu kanıtlanmıştır. Bu vilayetlerdeki Müslümanlara alçakça muamele edildi. Bu içler acısı fenomen, Allama İkbâl'in Hindistan'ın bir arada kalması durumunda Hintli Müslümanların geleceğiyle ilgili endişelerini artırdı. 1936 ve 1937'de Quaid-i Azam'a yazdığı mektuplarda Kuzeybatı ve

Doğu Müslüman çoğunluk bölgelerinden oluşan bağımsız bir Müslüman Devletten bahsetti. Şimdi Allahabad Adresinde söz edilen sadece Kuzey-Batı bölgeleri değildi.

Pakistan'ın içinde ve dışında, Allame İkbâl'in asla Hindistan dışında egemen bir Müslüman ülke kastetmediğini söyleyenler var. Daha ziyade Hint Birliği içinde bir Müslüman Devleti istiyordu. Devlet içinde devlet. Bu kesinlikle yanlış. Onun kastettiği Müslüman yurttaşları ve gayrimüslimler tarafından çok açık bir şekilde anlaşıldı. Nehru ve diğerleri neden Müslüman milliyetçiliği fikrinin hiçbir temeli olmadığını göstermeye çalıştılar. Nehru şunları söyledi:

Bu Müslüman ulus fikri, yalnızca birkaç hayal gücünün ürünüdür ve ancak ona basın tarafından verilen tanıtımdan dolayı çok az kişi bunu duyabilirdi. Ve birçok insan buna inansa bile, gerçekliğin dokunuşuyla yine de kaybolurdu.

İkbâl'in Eserleri

İlk kitabı İlmü'l İktisat (İktisat Bilgisi) 1903 yılında Urduca yazılmıştır. 1915'te ilk şiir kitabı olan Esrâr-ı Hodî'yi (Esrar ve Rumûz/ Benliğin Sırları) yazdı. Ardından devamı niteliğinde 1917'de Rumûz-i Bî-hodî (Bencilliğin Sırrı) yazdı. 1923'te Payam-i Masriq (Şarktan Haber), 1927'de Zebûr-i Acem (Acem İlahileri), 1932'de Cavidname, 1936'da Pes Çi Bâyed Kerd Ey Akvâm-ı Şark (Bundan Sonra Ne Yapmalı Ey Şark Kavimleri) ve 1938'de Armağân-ı Hicaz'ı (Hicaz Armağanı) yazmıştır. Bütün bu kitaplar Farsçaydı. Ölümünden sonra yayımlanan son eserinin büyük bir kısmı Farsçadır ancak sadece küçük bir kısmı Urduca şiirleri ve gazelleri içerir.

1924 yılında Urduca yazılmış ilk şiir kitabı Bâng-ı Derâ'ı (Kervanın Çağrısı), 1935'te yazılan Bâl-ı Cibril (Cebrail'in Kanadı) ve 1936'da yazılan Zarb-ı Kelîm (Musa Vuruşu) takip etmiştir.

Bâng-ı Derâ'ı (Kervanın Çağrısı) İkbâl'in şiir kariyerinin ilk üç dönemine ait seçilmiş şiirleri içerir. Bâl-ı Cibril (Cebrail'in Kanadı) İkbâl'in Urduca şiirinin zirvesidir. Gazeller, şiirler, dörtlükler, nükteleden oluşur ve ümmetin yüreğine samimiyet ve sağlam inanç gerekli tasavvur ve aklı gösterir ve takipçilerini gerçek müminlere dönüştürür. Zarb-ı Kelîm (Musa Vuruşu) şairin kendisi tarafından ' günümüz dönemine karşı bir savaş ilanı ' olarak tanımlanmıştır. Kitabın ana konuları İslam ve Müslümanlar, eğitim ve yetiştirme, kadın, edebiyat ve güzel sanatlar, Doğu ve Batının politikasıdır. İkbâl, Esrâr-ı Hodî (Esrar ve Rumûz/ Benliğin Sırları) adlı eserinde ' benlik ' felsefesini açıklamıştır. Çeşitli yollarla tüm evrenin, ' benliğin ' isteklerine itaat ettiğini kanıtlar. İkbâl, kendi kendine zarar vermeyi kınar. Onun için hayatın amacı kendini gerçekleştirme ve kendini tanımadır. 'Öz'ün' nihayetinde mükemmellik noktasına ulaşmasından önce geçmesi gereken aşamaları çizerek Öz'ün bilenin dünya üzerinde Allah'ın vekili olmasını sağlar / Khalifat ullah fil ard. Rumûz-i Bî-hodî (Bencilliğin Sırrı) kitabında İkbâl, İslami yaşam tarzının bir ulusun yaşanabilirliği için en iyi davranış kodu olduğunu gösterir. Bir insan

bireysel özelliklerini olduğu gibi korumalıdır fakat bu bir kere başarılı olduğunda, ulusun ihtiyaçları için kendi kişisel hırslarını feda da edebilmelidir. İnsan, toplum dışında kendini gerçekleştiremez. Payam-i Masriq (Şarktan Haber), ünlü Alman şair Goethe'nin West östlicher Divan (Doğu-Batı Divanı) adlı kitabına bir cevap olarak yazılmıştır. Goethe, Batı'nın görünüşte fazlasıyla materyalist hale geldiğine yakındı ve Doğu'nun manevi değerleri canlandıracak bir umut mesajı vereceğini bekledi. Yüz yıl geçti ve ardından İktbal duygu, heves ve dinamizm geliştirme ihtiyacının altını çizerek Batıya ahlak, din ve medeniyetin önemini hatırlattı. Maneviyatın doğasını öğrenmedikçe yaşamın, asla daha yüksek boyutları arzulanmayacağını açıkladı.

Bandagi Nama (Kölelik) aslında köleliğe ve boyun eğdirmeye karşı güçlü bir kampanyadır. Bu kitabında köleleştirilmiş toplumların güzel sanatlarının arkasındaki ruhu açıklar. İktbalin, Zebûr-i Acem kitabındaki Farça gazeli, Bâl-ı Cibril' deki Urduca gazeli gibi en iyisidir. Diğer kitaplarda olduğu gibi burada da İktbal geçmişi hatırlamakta, şu anı iyi yapmakta ve geleceğe hazırlanmakta ısrar ediyor. Onun dersi, kişinin dinamik, harekete geçme zevki ve sevgi ve yaşam dolu olması gerektiğiyle ilgilidir. Gazele coşku ve canlılık bakımından eşit olabilecek bir şiir biçimi olmadığını dolaylı olarak ispatlamaktadır. İktbal, Cavidname'de Ibn-i Arabi, Marri ve Dante'den esinlenir. İktbal kendini, çeşitli gökler ve küreler aracılığıyla usta Rumi'nin rehberliğinde Zinda Rud (hayat dolu bir dere) olarak tasvir eder ve İlahiyata yaklaşma ve ilahi izahla bağ kurma onuruna sahiptir. Hayatın çeşitli sorunları tartışılır ve onlara cevaplar verilir. Son derece canlandırıcı bir çalışmadır. Onun eli, sırasıyla İngilizlerin yararına onlara ihanet ederek, Bengalli Nawab Siraj-ud-Daula ve Mysore Sultanı Tipu'nun yenilgisine ve ölümüne vesile olan Bengalli Mir Cafer ve Deccan'dan Mir Sadık gibi ulusunun hainlerinin üzerine şiddetle düşer. Böylece, ülkelerini köleliğin prangalarına teslim ettiler. Sonunda oğlu Cavid'e hitap ederek genel olarak gençlere seslenir ve 'yeni nesile' rehberlik eder.

Pes Çi Bâyed Kerd Ey Akvâm-ı Şark, masnavi Musafir'i içerir. İktbal'in usta Rumi'si, bu müjdeyi «Doğu uykudan uyanır» «Khwab-i ghaflat'' olarak söyler. İhtiyari yoksulluk ve özgür insan hakkında ilham verici ayrıntılı yorumlar, ardından İslami kanunların gizemlerinin tefsiri ve tasavvufi algılar anlatılır. Müslüman milletlerinin yanı sıra Hintliler arasındaki anlaşmazlıktan yakındır. Masnavi Musafir Afganistan'a bir yolculuğun hikayesidir. Masnavi'de Frontier (Pahtunlar) halkına 'İslam'ın sırrını' öğrenmeleri ve kendi içlerinde «benliği inşa etmeleri» tavsiye edilir.

Armagân-ı Hicaz (Hicaz Armağanı) iki kısımdan oluşur. İlk kısmı Farsça dörtlükler içerir; ikinci kısmı ise Urduca bazı şiirler ve nükteler içerir. Farsça dörtlükler şairin hayal gücünde Hicaz'dan geçiyormuş gibi bir izlenim taşır. Fikirlerin derinliği ve tutku yoğunluğu, bu kısa şiirlerin göze çarpan özellikleridir. Kitabın Urduca bölümü, modern çağın entelektüel hareketlerine ve sosyal ve politik devrimlerine yönelik bazı kategorik eleştiriler içermektedir.

İkbâl'in İngilizce Eserleri

İkbâl İngilizce iki kitap yazdı. Birincisi, Pers düşüncesinin sürekliliğinin tartışıldığı ve tasavvufun ayrıntılı olarak ele alındığı 'İran'da Metafizik'in Gelişmesidir'. İkbâl'e göre gerçek İslami tasavvuf uyuyan bir ruhu daha yüksek bir yaşam fikrine uyandırır.

İkinci kitap olan 'İslam'da Dini Düşüncenin Yeniden Yapılandırılması' İkbâl'in Madras, Hyderabad and Aligarh'ta verdiği altı dersin derlemesidir. Bunlar öncelikle 1930 yılında Lahor ve ardından 1934'te Oxford University Press tarafından yayımlandı. Ana konulardan bazıları şunlardır; "Bilgi ve Dinsel Tecrübe", "Tanrı Kavramı ve Duanın Anlamı", "İnsan Egosu", "Kader ve Özgür İrade", "Müslüman Kültürünün Ruhunu", "İslam'da Hareket İlkesi (İçtihat)." Bu konular, İslam'ın ve modern çağın ışığında düşündürücü bir tutumla özlü bir şekilde tartışılmaktadır. Bu dersler Seyid Nazir Niazi tarafından Urduca 'ya çevrilmiştir.

Mektuplar

Bu kitaplara ek olarak, Urduca ve İngilizce yüzlerce mektup yazmıştır. Urduca mektuplar on farklı kitapta yayımlanmıştır. Hindistan, Avrupa ve İslam dünyasının sosyal, dini, kültürel ve politik sorunlarının çeşitli yönleriyle bağlantılı olan gündem konuları ile ilgili açıklamalar yaptı. Birkaç yıl boyunca Lahor Hükümet Kolejinde ve Pencap Üniversitesi Doğu Koleji'nde Felsefe ve Doğubilim Öğrenimi Profesörü olarak görev yaptı. Konuşmalarının ve söylemlerinin çoğu derlenmiş ve kitap biçiminde yayınlanmıştır. Hayatının son dört yılı hariç, Lahor Yüksek Mahkeme Barosunda çalıştı. Tüm hayatı boyunca herkes tarafından ulaşılabilir ve evindeki çeşitli ve akşam oturumları genel bir özellikti.

Ağır siyasi ve sosyal taahhütlerine rağmen, felsefeye şarki söyleten şiir için zamanı vardı. A.K Brohi diyor ki:

Dr. İkbâl, şüphesiz İslam'ın ünlü bir şair ve filozofudur ve yazılarında asla eksilmeyen bir ilham, haz ve estetik harikası kaynağı olabilir. İslam'ın Kutsal Yazılarını anlayışımıza büyük bir katkıda bulunmuş ve Peygamber Efendimiz (sav) 'in dünya geneline sunduğu olağanüstü hayat örneğinin ve mükemmelliğin doruk noktasının değerlendirmesini yapmıştır ve bu dünyevi yaşamlarımızın en iyi nasıl yaşanabileceğini gösterir.

İkbâl'in Yaşadığı Dönem ve Şartların Düşünceleri Üzerine Etkileri

İngiltere'de Hukuk ve Felsefe okuduğu yıllarda İkbâl, All India Muslim League'in Londra şubesine üye oldu. Daha sonra, en ünlü konuşmalarından birinde, Kuzeybatı Hindistan'da bir Müslüman devleti kurulması için uğraştı. Bu, birliğin Aralık 1930 oturumunda yaptığı başkanlık konuşmasında gerçekleşti. Kaid-i Azam (Büyük Önder) Muhammed Ali Cinnah ile çok yakındılar.

İkbal, Doğu Şairi anlamına gelen Shair-e-Mushriq olarak bilinir. Kendisine ayrıca Muffakir-e-Pakistan 'Pakistan'ın Yaratıcısı' ve Hakeem-ül-Ummat 'Ümmetin Bilgesi' de denmektedir. Pakistan onu resmen 'milli şairi' olarak tanıdı. İran ve Afganistan'da Iqbal-e Lahori yani Lahor İkbali olarak ünlüdür ve en çok Farsça çalışmalarıyla takdir edilmektedir.

Kim Allama İkbal'i, onun beklenen "Devrin Rehberi" olan Quaid-i Azam'ın kendisinden daha iyi anlayabilirdi? Quaid-i Azam, Allama İkbal'in kendisine hitaben yazdığı mektuplarda, Nisan 1938'deki ölümden önce Hintli Müslümanlar için bir Devlet konusunda onunla anlaştığını itiraf etti. Quaid şunları söyledi:

'Görüşleri benimkiyle büyük ölçüde uyumluydu ve Hindistan'ın karşı karşıya olduğu anayasal sorunların dikkatlice incelenmesi ve üzerine çalışılması sonucunda nihayet beni aynı sonuçlara götürdü ve 23 Mart 1940'ta kabul edilen ve halk arasında "Pakistan Kararı" olarak bilinen Tüm Hindistan Müslüman Birliği'nin Lahor Kararı'nda yer alan Müslüman Hindistan'ın birleşik iradesinde zamanla bu fikirlerin bilinirliği arttı.'

Dahası, Quaid-i Azam Muhammed Ali Cinnah'ı Hindistan Müslümanlarının değerli hedeflerine ulaşmalarında liderlik etmesi için çağıran da Allame İkbal'di. Quaid'i, Sir Ağa Han, Mevlâna Hasrat Mohani, Nawab Muhammed İsmail Han, Mevlâna Şevket Ali, Bhopal'dan Nawab Hamid Ullah Han, Sir Ali İmam, Maulvi Tameez ud-Din Han, Mevlâna Abul Kalam, Allama al-Mashriqi ve diğer daha deneyimli Müslüman liderlere tercih etti. Ancak Allame İkbal'in kendi nedenleri vardı. Müslüman Ümmetinin Hint kolunu özgürlük hedefine götürmek kaderi olan Quaid-i Azam Muhammed Ali Cinnah'da örtülü rehber olan "Khizr-i Rah" ı bulmuştu. Allame İkbal şunları söyledi:

Meşgul bir adam olduğumu biliyorum fakat bugün Hindistan'da topluluğun, Kuzeybatı Hindistan'a ve belki de tüm Hindistan'a gelen fırtınanın içinden güvenli rehberlik arama hakkına sahip olduğu tek Müslüman olduğunuz için umarım sana bu kadar sık yazmamı aldırmasın.

Benzer duygular, ölümünden yaklaşık üç ay önce onun tarafından ifade edildi. Seyid Nazir Niazi, Iqbal Ke Huzur (İkbal'in İleri Görüşlülüğü) adlı kitabında, Hintli Müslümanların geleceğinin tartışıldığını ve arkadaşlarının söylediklerinden bir karamsarlık halinin görüldüğünü belirtti. Bu kitapta Allame İkbal şunları söyledi:

Tek bir çıkış yolu var. Müslümanlar, Cinnah'ın ellerini güçlendirmelidir. Onlar Muslim League katılmalıdırlar. Şu anda çözülmekte olan Hint sorunu hem Hindulara hem de İngilizlere karşı birleşik cephemiz tarafından karşılık verebilir. Bu olmadan taleplerimiz kabul edilmeyecek. İnsanlar taleplerimizin komünalizmi akıllara getirdiğini söyler. Bu düpedüz bir propagandadır. Bu talepler, ulusal varlığımızın savunulmasıyla ilgilidir.

Birleşik cephe, Muslim League'in önderliğinde kurulabilir. Ve Muslim League ancak Cinnah sayesinde başarılı olabilir. Şimdi Cinnah dışında hiçbiri Müslümanları yönetmeye muktedir değildir.

Matlub ul-Hasan Seyid, 23 Mart 1940'ta Lahor Kararının kabul edilmesinin ardından Quaid-i Azam'ın kendisine şöyle dediğini ifade etti:

İktisat artık aramızda değil, ama yaşıyor olsaydı, bizden tam olarak yapmamızı istediği şeyi yaptığımızı bilerek mutlu olurdu.

Ancak mesele burada bitmiyor. Allame İktisat, 29 Mart 1937'de Quaid-i Azam'a yazdığı mektupta şöyle demişti:

Ülkedeki diğer ilerici partilerle iş birliği yapmaya hazır olsak da Asya'daki ahlaki ve politik bir güç olarak İslam'ın tüm geleceğinin büyük ölçüde Hintli Müslümanlardan oluşan eksiksiz bir örgütlenmeye dayandığı gerçeğini göz ardı etmemeliyiz.

Allame İktisat'e göre, ahlaki ve siyasi bir güç olarak İslam'ın geleceği, sadece Hindistan'da değil, Asya'nın tamamında, Quaid-i Azam liderliğindeki Hindistan Müslümanlarının örgütlenmesine bağlıydı.

İktisat'ın 1926'da öngördüğü 'Dönemin Rehberi', Muhammed Ali Cinnah'ın şahsında bulundu. 'Kılavuz', Hindistan Müslümanlarını Müslüman Birliği bayrağı altında topladı ve Hindu egemenliğinde birleşik bir Hindistan için hem Hindu hem de İngiliz planlarına kararlı bir direnç gösterdi. Müslümanlar, Quaid-i Azam'ın yetenekli rehberliği altındaki birleşik çabaları sayesinde, Hindistan'ı Pakistan ve Bharat'a bölmeyi ve bağımsız vatanlarını elde etmeyi başardılar. Yukarıda görüldüğü gibi, Allame İktisat'ın görüşüne göre, Pakistan'ı bağımsızlaştıran Hintli Müslümanların örgütü, Asya'daki diğer Müslüman toplumları da savunmak zorunda kalacaktı. İslam'ın yeniden dirilişinin kervanı, ümmetin merkezinden uzakta, bu Vadi 'den başlayıp ortaya çıkmalıdır. Bakalım Pakistan bu aziz sorumluluğunu nasıl ve ne zaman üstlenmeye hazırlanıyor. Bu Allame İktisat'ın öngörüsüdür. Peygamber Efendimiz dedi ki:

Nur ile gördüğü için müminin öngörüsüne dikkat edin.

İktisadi Geleneği

Allame Muhammed İktisat'ın konuşmaları, kitapları, şiirleri ve milletin efendisine yazdığı mektuplar üzerine yapılan araştırmaya göre, bu eser onun İktisat Felsefesi temasına göre hazırlanmıştır.

İktisat'ın İktisat, Allame İktisat tarafından 1903 yılında, Urduca dilinde yazılmış ilk ekonomi kitabıdır. Yaklaşık 1903 yıllarında, Adam Smith, J. S. Mill, Ricardo ve Alfred Marshall tarafından yazılan kitaplar Avrupa'nın her yerinde okutuluyordu. O zamanki İngiliz Alt Kıtasında pek çok öğretmenin ekonomi hakkında herhangi bir fikri yoktu. Üç Üniversite dışında, ekonomi bir konu olarak tanıtılmamıştı. Pakistan'ın yetenekli şair-filozofu ve düşünürü, yukarıdaki konuyu yalnızca ayrıntılarıyla incelemekle kalmadı, aynı zamanda Urduca bilen halka da tanıttı. Sonuç olarak, yukarıdaki yayın onu o zamanki İngiliz Alt Kıtasının ilk Müslüman Ekonomisti haline getirdi. Böylece çalışmaları, Ekonomi üzerinde yazacak gelecek nesil yazarlar için bir işaret ışığı işlevi gördü.

Allama İkbal, o günlerde yani 1927-28'den 1930-31'e Pencap Yasama Konseyi'nde Bütçe üzerine üç konuşma yaptı. Ayrıca 28 Şubat 1928'de Pencap Yasama Meclisi'nde gelir vergisi tahakkuk ilkesinin arazi gelirinin değerlendirilmesine uygulanmasına ilişkin karar hakkında bir konuşma yaptı. İki tarihi başkanlık konuşmasını Allahabad (29 Aralık 1930) ve Lahor (21 Mart 1932) büyük bir öneme sahiptirler ve ekonomik düşüncesi için stratejinin ana hatlarını sunarlar.

İktisadi Meselelere Genel Yaklaşımı

Pakistan, 14 Ağustos 1947'de bir İslam Devleti olarak ortaya çıktı. İslami ideoloji onun kuruluşunun temeliydi. Ancak, Pakistan hareketinin ekonomik oluşum noktalarının İslami ideolojiye lojistik olarak alınması gerekir.

Müslümanlar, iç ve dış kuralların sömürücü manevraları ve ayrımcı tutumları ile bu kötü duruma sürüklendiğinden, İkbal'in Allahabad konuşmasında önerdiği tek çıkış yolu, alt kıtanın Müslüman çoğunluğunun ana alt kıtadan ayrılması gerektiğiydi. Müslümanlar ve Hindular iki ayrı millet olduğunu ve birlikte yaşayamayacaklarını belirtti. Söyleviden bir kısım aşağıda alıntılanmıştır:

“Pencap, Kuzey-Batı Sınır Eyaleti, Sind ve Belucistan'ın tek bir eyalette birleştiğini görmek istiyorum. İngiliz İmparatorluğu içinde veya İngiliz İmparatorluğu olmadan Öz yönetim, birleştirilmiş bir Kuzeybatı Hindistanlı Müslüman devletinin oluşumu, bana Müslüman'ın, en azından Kuzeybatı Hindistan'ın nihai kaderi gibi görünüyor.

İkbal'in bu sözleri, menfaat gruplarında bir çalkantı yarattı, ancak Müslüman millet, bu makul teklifi büyük bir siyasi mesele yapan Quaid-i-Azam Mohammad Ali Cinnah'ın şahsında güçlü bir lider buldu ve 17 yıl sonra Pakistan'ın amansız mücadelesi kazanıldı. İkbal de boş durmadı. Bu fikri aktif bir şekilde takip etti ve 1938'de ölene kadar Müslümanların ekonomik davası için savaşmaya devam etti. Ölümünden birkaç ay önce Quaid-i-Azam ile dönemin İngiliz Hükümeti arasında müzakereler sürerken, konuyla ilgili görüşlerini ifade etti ve tek çözümün Müslümanlar için ayrı vatan kurulmasında yattığını söyledi. 28 Mayıs 1937'de şöyle yazdı:

“Ekmek sorunu giderek daha keskin hale geliyor”. Müslümanlar son 200 yıldır onun giderek alçaldığını hissetmeye başlamıştı. Normalde, yoksulluğunun Hindu borçlanması veya kapitalizmden kaynaklandığına inanır. Eşit derecede yabancı egemenliğinden kaynaklandığı algısı henüz tam anlamıyla kendisine gelmemiştir. Ama gelmek zorundadır.”

Bu farkındalık Müslüman kitlelere, Hindu burjuvazisine ve İngiliz Emperyalizmine karşı ikiz savaşı başlatan ve sonunda Müslümanların sorunlarıyla istedikleri şekilde mücadele etmekte özgür oldukları Pakistan'ı yaratmayı başaran Quaid-i-Azam aracılığıyla geldi.

Hint-Pakistan alt kıtasındaki Müslümanlar için ayrı bir vatan kurulması için bir eylem çağrısı yapan Allame İkbâl'di ve Pakistan'ın başarısı için uzun, çetin ve tarihi mücadeleyi başlatan da bu çağrı oldu. Onun mısraları, konuşmaları ve mektupları, mantıklı olarak iki ayrı vatan fikrine yol açan iki uluslu teoriyi ilk kez bulanın kendisi olduğuna tanıklık ediyor.

Burada, Allame İkbâl'in Müslümanlar için henüz açıkça ayrı ve bağımsız bir devlet önermediği gözlemlenebilir. Başlangıçta iki uluslu teoriyi ifade etti ve daha sonra, uzun, ısrarlı ve şanlı bağımsızlık mücadelesinin tek kesin hedefi olarak Müslümanların çoğunlukta olduğu bölgelerde egemen Müslüman devletler önerdi. Mayıs 1936 ile Kasım 1937 arasında Quaid-i-Azam ile olan yazışmasında bunu kesin olarak ifade edilmiştir.

Aşağıda, Quaid-i-Azam ile Mayıs 1936 ile Kasım 1937 arasında yaptığı yazışmalardan önemli alıntılar verilmiştir.

“Müslüman bir Devletin karakteri, bir süre önce Hindistan Bankacılık Soruşturma Komitesi'ndeki bir liderde Times of India'nın işaret ettiği şeyden değerlendirilebilir».

Yazışmada, “Eski Hindistan'da”, “Devlet çerçeveli yasalar faiz oranlarını düzenler, ancak Müslüman dönemlerinde İslam'ın borç verilen paraya faizin uygulanmasını açıkça yasaklamasına rağmen, Hindistan Müslüman Devletleri bu tür oranlara hiçbir kısıtlama getirmedi” deniyor. Bu nedenle, Hindistan'ın ve İslam'ın çıkarları için birleştirilmiş bir Müslüman devletin kurulmasını talep ediyorum. Hindistan için bu, iç güç dengesinden kaynaklanan güvenlik ve barış anlamına gelir; İslam için, ARAP emperyalizminin kendisine vermek zorunda kaldığı damgadan kurtulma, yasalarını, eğitimini, kültürünü tedavüle sokma ve onları kendi orijinal ruhu ve modern zamanların ruhu ile yakın temasa getirme fırsatı anlamına gelir”.

İkbâl, büyüleyici şiirinde dile getirdiği felsefi Khudi doktrini aracılığıyla bir birey ve Müslüman ulusal kimliği için bir çerçeve sağlamıştır.

Allame İkbâl, zengin Batılı ulusların dünyanın fakir ve az gelişmiş Doğu Ülkelerine uyguladığı sömürünün bilincindeydi. Bugün uluslararası forumlarda hararetle tartışılan ve müzakere edilen yeni bir uluslararası ekonomik düzeni öngörmüş görünüyor.

İkbâl, yeni kolonileri ve pazarları ele geçirme politikasının, Batı ülkeleri arasındaki keskinleşen düşmanlığın temeli olduğunu düşünüyordu. Adalet duygusu, gelişmiş ulusların daha az gelişmiş olanlara boyun eğdirmesine izin veren sömürge sistemi tarafından sorgulandı. Batı Medeniyetinin sömürücü doğasının kınanması, bu dönemdeki şiirlerinde sık sık görülür. 1936'da şunları yazdı:

“Bir millet diğerine meralar,

Biri diğerinin topladığı tahılı eker,

Felsefe, ekmeğin zayıfların elinden çalınacağını ve ruhunun bedeninden kiralana-
cağını öğretir, birinin diğerini gaspı etmesi yeni uygarlığın yasasıdır. Ve bu, ticaret
perdesinin arkasına gizleniyor”.

Lahor’da yaptığı konuşmalardan birinden aşağıdaki alıntılarda ifade edildiği gibi, Müslü-
manların ekonomik kurtuluşunun cesur bir savunucusu olarak güçlü bir şekilde durdu:

“Milliyetçiliğe Hindistan’da gelişmesine izin verildiği için değil, Avrupa’da anlaşıl-
dığı şekliyle karşıyım. Müslümanlara daha az maddi kazanç getirmesi muhtemeldir.
Buna karşıyım çünkü onda modern insanlık için en büyük tehlike olarak gördüğüm
ateist materyalizmin tohumlarını görüyorum.

“Asya halkı, Batı’nın geliştirdiği ve Doğu uluslarına dayattığı edimci ekonomiye
karşı ayaklanmak zorundadır. Asya, disiplinsiz bireyciliğiyle modern Batı kapitaliz-
mini kavrayamaz.

Şiirinden iyi bilinen bir dizenin çevirisi, Batı’nın sömürücü tavrına yönelik duygu-
larıyla ilgili zihninin içindekileri gösterir:

Hey, Batı’nın Sakinleri! Tanrı’nın toprağı bir dükkân değildir;

Hakiki olduğunu düşündüğünüz altın artık önemsizleşecek.

Allame İkbâl, sosyal adaletin sağlanması için sosyo-ekonomik değişikliklerin ge-
rekli olduğuna inanıyordu. Aynı zamanda, bu değişikliklerin uygulanmasının, İsl-
am’ın belirleyici bir role sahip olması gereken insanın ahlaki mükemmelliğine bağlı
olduğunu tanımladı. ‘

Ticaret dedikleri şey bir zar oyunudur; Biri için kar, milyonlarcası için ölüm,

Bilimleri, felsefeleri, bursları, hükümetleri insanın niteliğini dikkat çeker ama in-
sanın kanını içer.

Ekonomide tartışılan hayati sorun, kaynakların sınırlı olması ve olası kullanım
yollarının sınırsız olmasıdır. Masraftan kaçınma ekonomisi genellikle mali açıklarla
mücadele etmek, göze çarpan harcamaları azaltmak ve basit bir yaşam sürmek için
tavsiye edilir. Gelişmekte olan ülkelerin tümü, muazzam sınırsız kaynaklar ve sürekli
artan ihtiyaç ve hırslar eğrisi karşısında az gelişmişlik krizlerine kapılmış durumda-
dır. Bu paradoksa kapılan, onlar için önemli bir strateji olan kemer sıkma politikasını
kaynakların ekonomik yapıya girmesine izin vermesi için yol gösteren esnek olmayan
bir kural olarak benimsemektir. Allame İkbâl bu meselenin büyük bir savunucusuydu
ve bunu defalarca tavsiye etti. Aşağıdaki ifadeyi inceleyin:

“(Benim) Babam Avrupa kıyafetlerine pek düşkün değildi, bana her zaman milli
elbisemizi giymemi tavsiye etti. Benzer şekilde, kıyafet için pahalı malzemeleri onay-
lamadı ve gereksiz yere para harcarsam beni azarladı”.

Tavsiyesi açık ve netti: Müslümanlar endüstriye girmeli ve “benim gözümde” Zanaatkarlık, “bir marangozun elleridir, testerenin sürekli kullanımı nedeniyle nasır tutmuş ve kaba; bir kalemin ağırlığından fazlasını taşımayan bir alimin yumuşak ve narin ellerinden çok daha çekici ve kullanışlıdır.

Kaynakça

- Akhtar, Malik Hasan (2000) *İlmul İqtisad*. In Siddique Javed *A Critical Study of “İlmul İqtisad”*: Selected Papers, pp. 1 17-145. Urdu Academy
- Ahmad, Rafique (2001) *Democratic Welfare State as Visualised by the Quaid-i— Azam*. *The Pakistan Development Review* 40:4, I 137— 1146.
- Anil Bhatti. “Iqbal and Goethe” (PDF). *Yearbook of the Goethe Society of India*. Archived from the original on 30 October 2008. Retrieved 7 January 2021.
- Annemarie, Schimmel (1963), *Gabriel’s Wing: a study of the religious ideas of Sir Muhammad Iqbal*, Leiden, Netherlands: E. J. Brill
- Baqir, Muhammad (1977) *Sheikh Muhammad Iqbal: A McLeod Punjab Ara Reader at University Oriental College, Lahore*. In Ebadat Brelvi (ed.) *Ja Nama-i-Iqbal*. Lahore: University Orient.
- Farooqi, Muhammad Hamza (1976) *İlmul İqtisad*. *Iqbal Review*, January.
- Fayzee, Atiya (1969) *Iqbal*. Karachi: Iqbal Academy
- Hasan, Altaf (1991) *Iqbal aur Islamic Moaashira*. Lahore: Bazm-e-Iqbal.
- Hasan, Riffat (1979) *An Iqbal Primer— An Introduction to Iqbal’s Philosophy*. Lahore: Aziz Publisher.
- Malik, Fateh Muhammad (n.d.) *Iqbal aur Moaashi Insaaf Key Talash*. (Article.) Mujahid, Sharif al (1986) *Allama Iqbal. Poet—Philosopher of the East*. Karachi: Quaid-i-Azam Academy.
- Tahir, Pervez (2002) *Introducing Iqbal the Economist*. *The Pakistan Development Review* 40:4.
- Tariq, A. R. (1973) *Speeches and Statements of Iqbal*. Lahore: Sheikh Ghulam Ali and Sons.
- Sharif, Imran (2011). “Allama Iqbal’s 73rd death anniversary observed with reverence”. *Pakistan Today*.
- Sharma, Jai Narain (2008). *Encyclopædia of eminent thinkers, volume 17*. Concept Publishing Company. p.14. ISBN 978-81-7022-684-0

- Vahid, Syed Abdul (1974) *Glimpses of Iqbal*. Karachi: Iqbal Academy of Pakistan.
- Javaid Manzil last residence of Allama Iqbal looking for visitors By: M Abid Ayub. Ilmkidunya.com. Retrieved 5th Feb 2021
- “Allama Muhammad Iqbal Philosopher, poet, and Political leader”. Aml.Org.pk. Retrieved 5th Feb 2021
- Jalal, Ayesha (2000). *Self and Sovereignty: Individual and Community in South Asian Islam Since 1850*. Routledge. p. 565. ISBN 978-0415220781.
- Kuliyat Iqbal (1990) Iqbal Academy Publications, Lahore, Pakistan.
- This document contains both interventions from Prof. Dharampal-Frick and Mrs. Al Sanyoura Baasiri- Gita Dharampal-Frick – (South Asia Institute, University of Heidelberg) (PDF). [Orient Institut.Org](http://Orient.Institut.Org). pp. 5–12. Retrieved 15 August 2021.
- “Luxury edition of works by poet Muhammad Iqbal”. University of Heidelberg. 25 March 2011. Retrieved 26 April 2021.
- Yahya, MD (2013). “Traditions of Patriotism in Urdu Poetry: A Critical Study with Special Reference to the Poet of the East Allama Iqbal and His Poetry” (PDF). *Journal of Contemporary Research*. 1 (2). ISSN 2319-5789.